

АНОТАЦІЯ

Сліпчук А.О. Вплив трудового потенціалу на соціально-економічний розвиток регіону(на прикладі Волинської області). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю». – Волинський національний університет імені Лесі Українки МОН України. – Луцьк, 2021.

У кінці ХХ – на початку ХІХ ст. докорінно змінилася демографічна та соціально-економічна ситуація в Україні та її окремих регіонах. Поряд із загальним падінням рівня економічного розвитку значно погіршились умови відтворення трудових ресурсів, їх кількісні та якісні характеристики. Це, в свою чергу, негативно позначається на темпах та якості соціально-економічних реформ у суспільстві, утруднює структурну перебудову господарства країни. У комплексі складних проблем, які постали перед нашою державою, важлива роль належить збереженню та розвитку трудового потенціалу (ТП), як основи формування майбутнього відродження та економічного зростання України. Розв'язання цієї складної комплексної соціально-економічної проблеми ускладнюється через відсутність глибоких наукових розробок, пов'язаних з розумінням сутності трудового потенціалу, як багатоаспектного явища, розвиток якого визначається впливом соціальних, економічних та демографічних чинників у конкретних соціально-економічних ситуаціях. Трудовий потенціал – це багато у чому унікальне явище, характерне для тієї чи іншої території. Світова практика розробки регіональних програм зайнятості потребує вивчення особливостей формування, збереження і розвитку трудового потенціалу в окремих регіонах країни.

Гостра необхідність входження України до європейської спільноти та різних міжнародних організацій потребує прискорення економічних реформ, виходу із економічної, соціальної та політичної кризи. Забезпечення стійкого

соціально-економічного розвитку України та її регіонів пов'язане з вирішенням питання оптимального розвитку та функціонування трудового потенціалу, як окремих територій, так і країни загалом. Необхідність розробки механізмів управління ринком праці, враховуючи суспільно-географічний аспект, передбачає виявлення основних територіальних закономірностей функціонування ТП на локальному, регіональному та національному рівнях. Економічна та соціальна географія має значні теоретико-методологічні напрацювання та спроможна провести територіально-часовий аналіз ТП для оцінки реальної ситуації та розробки прогнозів розвитку економіки та соціальної сфери.

У *першому розділі* дисертації « Теоретико-методичні основи суспільно-географічного дослідження трудового потенціалу» розглянуто поняттєво-термінологічне поняття трудовий потенціал, здійснено огляд та аналіз літератури, довідкових, картографічних, інтернет-джерел згідно вибраної теми та об'єкта дослідження. З'ясовано, що трудовий потенціал – це надзвичайно багатогранне поняття, єдиного трактування якому немає. Розрізняють трудовий потенціал окремої людини, підприємства, території, суспільства. Структуру ТП певної території чи регіону можна звести до трьох головних блоків-складових: демографічної, соціальної та економічної. Формування трудового потенціалу відбувається під впливом великої кількості різноманітних чинників, які можна об'єднати у групи: демографічні, соціальні, економічні, політико-адміністративні та географічні. Обґрунтовується, що трудовий потенціал є одним із головних чинників формування загального рівня розвитку території, в той же час, й загальний рівень розвитку регіону впливає на трудовий потенціал суспільства.

Використання трудового потенціалу в Україні регулюється низкою законів: Кодекс законів про працю України, Закон України «Про зайнятість населення», Закон України «Про охорону праці», Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Закон України «Про

соціальний діалог в Україні» та ін. На регіональному рівні державна політика розвитку ТП реалізується через створення умов для його розвитку через збалансоване функціонування господарського комплексу регіону з урахуванням його природно-ресурсного, науково-технічного, виробничого потенціалу та екологічного стану довкілля.

У *другому розділі* «Комплексна оцінка трудового потенціалу Волинської області» розглядається трудовий потенціал населення який має тривалу історію становлення та розвитку. Демографічна складова яка є основою трудового потенціалу території. Проаналізовано головні характеристики демографічної складової як : чисельність населення, його динаміка, його щільність, рівень урбанізації, статева структура, вікова структура, народжуваність, смертність, природний приріст (скорочення), прибуття, вибуття, сальдо міграції. Демографічна компонента є базисом трудового потенціалу території, адже без наявного населення не доводиться говорити про розвиток господарства чи території загалом. Аналіз демографічної складової трудового потенціалу Волинської області показав, що яскраво виражених територіальних закономірностей у розподілі показників не прослідковується. Спостерігається загальна тенденція до покращення показників ТП у напрямку із півдня на північ, а також у найбільших містах та прилеглих до них територіях. Найбільш несприятлива ситуація характерна для центральних та південних районів області.

Обґрунтовано, що загалом рівень розвитку економічної складової ТП у південній частині області значно вищий у порівнянні із північною. Найвищий економічний потенціал мають міста обласного підпорядкування, особливо обласний центр м. Луцьк.

У *третьому розділі* « Проблеми та перспективи розвитку і Функціонування трудового потенціалу населення у Волинській області» розглядаються демографічні показники які тісно взаємопов'язані із загальним рівнем розвитку трудового потенціалу регіону. Вони формують основу ТП –

соціум, який здійснює трудову діяльність та виробляє матеріальні блага. Соціальні умови порівняно мало впливають на формування ТП регіону. Вплив соціальних чинників полягає у прагненні людини до пошуків кращих умов життя (задоволення культурних та духовних потреб, реалізації себе як особистості тощо). З'ясовано, що між ТП території та показниками його економічного розвитку існують тісні взаємозв'язки. Саме в економічній діяльності відбувається реалізація ТП населення території. Виділено на території Волинської області 4 кластери, які характеризуються схожістю сучасної ситуації та схожими проблемами розвитку та функціонування.

Сучасні процеси розвитку трудового потенціалу Волинської області характеризується руйнівними тенденціями. Тому збереження і розвиток трудового потенціалу є стратегічним завданням для подальшого стійкого розвитку області та України в цілому. З'ясовано, що головними проблемами розвитку та функціонування трудового потенціалу Волинської області є скорочення загальної чисельності трудових ресурсів внаслідок несприятливої демографічної ситуації та масовий виїзд працездатного населення за кордон у пошуках роботи через низький рівень розвитку економіки області. Отже, основні результати дисертаційного дослідження дають змогу вирішити важливе науково-практичне завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та прикладних аспектів функціонування трудового потенціалу на регіональному рівні.

Наукова цінність одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації: здійснено типізацію адміністративно-територіальних одиниць Волинської області на основі інтегрального коефіцієнта трудового потенціалу; виділено територіальні кластери Волинської області за умовами розвитку та функціонування трудового потенціалу; на основі кореляційних зв'язків досліджено взаємозв'язки між трудовим потенціалом та окремими чинниками його формування та розвитку.

Отримані науково-практичні результати є вагомим внеском до оцінки

трудового потенціалу Волинської області. Сформульовані та обґрунтовані у дисертації наукові положення і практичні рекомендації є основою та розвитку трудового потенціалу, зниження рівня безробіття та забезпечення зайнятості населення в регіоні. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані державними органами управління при складанні програм соціально-економічного розвитку Волинської області, формування регіональної політики у сфера зайнятості з метою мінімізації безробіття.

Ключові слова: потенціал, трудовий потенціал, ресурси, трудові ресурси, регіон, територія, населення, розвиток, стратегія, Волинська область.